

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

A Cél. 1912. évf. 11—12. sz. — *Barbul Jenő: Fejezetek a román irodalomtörténetből.* A XVII. század irodalma. Az Erdélyben megjelent román könyvek között van egy katekizmus, melyet Fogarasi István fordított deák és magyar nyelvből oláh nyelvre. (Gyulafehérvár, 1648.)

Az Ujság. 1912. évf. 267. sz. — *Vértesy Jenő: Tompa búcsúlevele Jókaihoz.* Tompa, hosszú vergődés után, megnyugodva készülődött a halálra. Búcsúlevelet írt barátaihoz s meghagyta, hogy halála napján adják postára. Jókaihoz írt búcsúlevele, melyet V. J. a Nemzeti Múzeumba került Jókai-hagyatékából közöl, így hangzik: «Kedves szeretett barátom! Midőn e levelet felbontod: a X. egygyel kevesebb. Ifjúságunk, a Petőfi-kor, a barátság!!! Ezekre visszagondolni: olyan jól esik lelkemnek! Éltesen az Isten! Nehéz pályádon adjon erőt hazaszeretet sugallta céljaid kivitelére! Isten veled te magyar humor halhatatlan teremője! Tarts meg emlékedben! — Hanva, 1868. híven szerető Miskád».

U. i. 282. sz. — *Várady Antal: Vörösmarty ifjúságából.* Novellisztikus modorú megemlékezés arról, hogy mi módon került Vörösmarty a Perczel családdhoz.

Adalékok Zemplénnvármegye Történetéhez. 1912. évf. 5—8. sz. — *Dongó Gy. Géza: Emlékvers 1761-ből vármegyénk székházáról.* Egy névtelen poéta latinnyelvű dicsőítő verse a zempléni rendekről. — U. az: *Kazinczy Ferenc jegyzetei vármegyénk levelestárának tárgymutatóiban.* Az előbbi közlés folytatása. Kazinczy szóban forgó jegyzetei az oklevelek tartalmára vonatkoznak.

Akadémiai Értesítő. 1912. évf. 11. sz. — *Goldziher Ignác: Körösi Csoma Sándor-emlékkötet.* A kalkuttai Ázsiai Tudós Társaság folyóiratának egy 1911-re szóló külön füzetében összegyűjtve jelentek meg újra K. Cs.-nak ugyanazon folyóirat első 25 kötetében közölt dolgozatai. Címe: Alexander Csoma de Körös Memorial Volume. Kiadója: E. Denison Ross, a kalkuttai főiskola igazgatója. — *Hellebrant Árpád* Garay Jánosnak Toldy Ferenczhez intézett nyolc levelét közli.

Budapesti Hirlap. 1912. évf. 278. sz. — *L. L.*: Brassai Sámuel. Életrajz Fitz József könyve nyomán.

Budapesti Szemle. 1912. évf. 11. sz. — *Viszota Gyula* közli Széchenyi nemrég előkerült Garat-jának utolsó szakaszát.

Corvina. 1912. évf. 33. sz. — A Magyar Könyvkereskedők Egyletének közgyűlésén elhangzott titkári jelentés kiemeli, mennyire szétkapkodta a budapesti közönség Molnár Ferenc vígjátékát, a Farkast. Öt nap alatt 3000 példányt vásároltak belőle. «Soha magyar színműből néhány nap alatt ennyi példány nem fogyott el.»

Deutsche Literaturzeitung. 1912. évf. 40. sz. — *A. F. Pribram* Wertheimer Edének Andrassy Gyuláról írt életrajza (németül: Stuttgart. 1910.) első kötetét ismerteti. Hézagpótló munkának tartja. Általában elismeréssel szól róla. Kiemeli tárgyilagosságra törekvését.

U. i. 46. sz. — A Heinrich G. szerkesztésében megjelenő Ungarische Rundschau ismertetése.

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1912. évf. 10. sz. — *Gragger Róbert*: *A rab gólya*. Arany e költeményét az elnyomott haza allegoriájának tekinti a köztudat. E magyarázat téves és valószínűleg Tompa, A gólyához c. költeményének hatása alatt keletkezett. A Rab Gólyában kidolgozott kép nem az ország, hanem a költő helyzetét ábrázolja. Így fogta fel ezt egy német költő, Fontane is, kinek Der Kranich c. versén Arany hatása észlelhető. Hasonló tárgyú költeménye Goethének és Kleistnak is van. Lehetséges, hogy Arany ezeket már ismerte jelzett költeménye írásakor, 1847-ben. Költőnk műve a benne kifejezett tárgy legszebb feldolgozása a világirodalomban. — *Czóbel Ernő*: *Madách és Cormenin-Timon*. Az Ember Tragédiája IX. színéhez. A tragédia forradalmi jelenete stilizált történelmi jelenet. Irodalmi forrása Louis Cormenin híres munkája a Livre des Orateurs volt. E művet szerzője a Timon néven adta ki. Alakjai nemcsak önmagukat, de korukat is képviselik. Így Danton a convent, a terror éveit. A róla szóló fejezetet használta Madách a tragédia kilencedik színének megalkotása közben. Cormenin hatását a külső jelek is bizonyítják. Pl. az, hogy munkája a sztegovai könyvtárban a különített kedves könyvek közt foglalt helyet; továbbá, hogy Madách is Timon álnéven írta a Pesti Hirlapba — 1843-ben és 1844-ben — nógrádmegyei tudósításait. — *Mitrovics Gyula*: Kéki Lajosnak Tompa Mihályról, *Kelecsényi János*: Szigetvári Ivánnak A komikum elméletéről, *Gragger Róbert*: Berde Máriának Batsányiné Baumberg Gabrielláról, *Kerekes Emil*: Kiss Ernőnek Szemere Bertalanról írt műveit ismertetik. (Im. folyóiratunk: I. 320., 120., 419. II. 48.) — *h*: *Három dissertatio* címen a következő doktori dolgozatokat ismerteti: 1. Botond. Írta Mellinger Kamilla. 2. Az érzelmes tündérvjáték. Írta Nicolini Eugenia. 3. Petőfi a szerbeknél. Írta Polit Vladislava. (Ism. folyóiratunk: I. 510—511.)

Erdélyi Múzeum. 1912. évf. 5. sz. — *Ferenczi Sándor* adalékokat közöl a Régi Magyar Könyvtárhoz. — *Schannen Pál* Kristóf Györgynek Petőfi és Madách c. régebben megjelent dolgozatát ismerteti.

Euphorion. 1912. évf. 1—2. sz. — *Otto Winter: Ungarn und die deutsche Philologie am Anfange des 19. Jahrhunderts.* Bleyer Jakab ismert tanulmányának bő ismertetése a német tudományosság szempontjából. Ez ismertetés első része még a folyóirat 1911. évi 1. számában jelent meg.

Élet. 1912. évf. 47. sz. — *Kéki Lajos: Móricz Zsigmond.* Törekvése: a kisvárosi és falusi magyarság realiztikus rajza, melynek életét, gondolkodásmódját, nyelvét kitűnően ismeri. De többnyire naturalista túlzásba téved: vérmérsékletek, ösztönélet, a nő élettani nagy krízisei oly mértékben érdeklik, mely már meghamisítja a művészeti igazságot. Ok nélkül is el-elidőz a közönséges, alacsony jelenetek rajzánál. A körülmények végzet-szerű uralmát látja a vidéki magyarság élete fölött, melynek csak felháborító, becstelen oldalait mutogatja. Rajza így épp oly egyoldalú, mint volt a tulsó véglet: a paraszt korábbi idealizált ábrázolása. A regény magyarányú koncepciója meghaladja tehetségét: nincs érzéke a szerkezet iránt. Nyelve is, melyben pedig legfőbb ereje van, fonografikus hűséggel gyakran csak durva trágárságot reprodukál. Van azonban alakjaiban valami rendkívüli energia: a testi-lelki vidám ifjúságé. Humora, mely azelőtt a szegénység könnyeken át kacagó hangulatával hatott, újabban mintha elfanyarodott volna.

Hivatalos Közlöny. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi minisztérium. 1912. évf. 18. sz. — *Négyesy László* bírálja Révy Ferenc és Lengyel Miklós magyar irodalomtörténetét, melyet a két szerző felsőbb leányiskolai használatra készített.

Kalazantinum. 1912. évf. 2—3. sz. — *P.: Pázmány pedagógiai prédikációi.* Ismerteti Pázmány következő prédikációit: A fiak istenes neveléséről, Mint kell a fiaknak tisztelni szüleiket, A házas asszonyok tanúsága, Hogyan kell a keresztyén leányt nevelni.

Katholikus Szemle. 1912. évf. 10. sz. — *Szalkai Horváth Béla: A Pesti Hirlap és a Kelet Népe.* Folytatólag behatóan ismerteti Széchenyi és Kossuth küzdelmét s igen becses eredményekre jut. Megállapítja, hogy Kossuth nem vádolható érzelmi politikával. Ez a gúnyos és sértő vád, melyet főképen Széchenyi és Kemény Zsigmond iratai terjesztettek, nemcsak igazságtalan, hanem egyenesen a fogalmak összezavarásán alapszik. Széchenyi nem volt következetes multjához, amikor a Pesti Hirlap ellen föllépett s amikor Kossuthban megtámadta a haladás képviselőjét. Nem Kossuth taktikája vitte forradalomba az országot, amint az utókor Széchenyi-tisztelői állították, hanem sok egyéb ok. Széchenyi a Kelet Népé-

ben nagyon rossz jósnak bizonyult, hiába dicsérik államférfúi előrelátását «A szabadságharc s nemzetünk gyászos leverése bekövetkezett ugyan, de nem úgy s nem azon okok miatt, amelyeket Széchenyi a forradalom kútfejének jövendölt. Kossuth agitációjának legfeljebb a negyvennyolcadiki törvények létrehozatalában volt oroszlánrésze, az összeütközés s a véres fejlemények már mások lelkiismeretét terhelik.» — *Tordai Ányos* meleg hangon emlékezik meg Bayer József évnegyedes folyóiratának, a Magyar Shakespeare-Tárnak köteteiről.

Kultura. 1912. évf. 22. sz. — *Sikabonyi Antal: Rákosi Jenő.* Meleg hangú megemlékezés a Budapesti Hirlap szerkesztőjéről. Rákosit nem mint író, hanem mint embert jellemzi. — *Barna János: Makai Emilről.* Makait elfelejtették mint lírikust, elfelejtették mint drámaíró. Munkái lomtárba kerültek. Pedig letünéséért kár, mert szerelmi dalai és vallásos költeményei között több bájos alkotás található. Verseiből középkori héber melódiák csengenek ki, s ez a középkori zsidó melankólia hü kísérfje marad egész pályáján. Színpadí alkotásaiban is lírikus. Rímei csilingelnek, de cselekvényalkotó képessége gyöngé.

Magyar Nyelv. 1912. évf. 9. sz. — *Lehr Albert* Arany-magyarázatokat közöl. — *Tolnai Vilmos* Katona Bánk Bánjához és Arany Első Lopásához közöl szó-értelmezést.

Magyar Nyelvőr. 1912. évf. 9. sz. — *Simonyi Zsigmond: Ady és Erdődi.* E családnevek származtatása. Sylvester Jánosnak «tulajdonképi neve két-ségkívíl Erdődi volt, mert hiszen ő Szatmárban, Szinyérváralján született, már pedig ott van ugyanabban a megyében, szülföldjétől két-három mért-földnyire Erdőd, családja tehát bizonyosan innen származott».

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. 1912. évf. 6. sz. — *Galamb Sándor* dicsérettel szól Lukács Györgyről, sőt még Lukács stílusáról is. (A modern dráma. 1911. Ism. folyóiratunk : I. 256.) — *Gesztesi Gyula* méltánylással ismerteti Király GyörgySzép Ilonkáját. (Ism. folyóiratunk : I. 446.)

Protestáns Egyházi És Iskolai Lap. 1912. évf. 41—43., 45—48. sz. — *Pruzsinszky Pál: Bod Péter és munkái.* Cikksorozat B. P. születésének kétszáz éves fordulója alkalmából. Életrajzi adatainak és műveinek a korviszonyokra is utaló részletes ismertetése, különös tekintettel a felekezeti szempontból érdekes és jellemző mozzanatokra.

Sárospataki Református Lapok. 1912. évf. 45—49. sz. — *Kónya Imre: Pósaázi János élete és működése.* Pósaázi 1686 május 4-én halt meg gyulafehérvári tanítványai között. A sárospataki száműzött kollégiumhoz való szívós ragaszkodása kedvező világításba helyezi jellemét. Vitairatai közül nevezetesek azok, melyeket Kis Imre és Sámbar Mátyás jezsuita atyák ellen intézett. Ezeket részletesen ismerteti az értekezés.

Századok. 1912. évf. 9. sz. — *Fest Sándor: Régi angol költemények Thökölről.* Kropf Lajos közlésének (Az angol Thökölisták. Századok, 1906.) kiegészítése. Az angolok élénk figyelemmel kísérték a kuruc-labanc háborúkat, sőt verseket is írtak a magyar eseményekről. Az udvari párt támadta Thökölit, a protestáns ellenzék védte. Fest Sándor két ilyen magyar vonatkozású angol költeményt ismertet 1683 tájáról. — *Dénes Lajos* méltatja Kazinczy Ferenc levelezésének imént befejezett kiadását (Ism. folyóiratunk: I. 254.) — *Horváth Sándor* és *Friedreich István* bebizonyítják, hogy Bártfai Sz. László a történeti igazsággal ellenkező dolgokat iparkodott igazolni Széchenyi-monográfiájában. (V. ö. folyóiratunk: I. 346., 431.) — *Szekulics Géza: Dóczi Péter a délszláv költészetben.* A szerbek és horvátok Dóczi Péter bánról, Mátyás király egyik hős vezérééről, több éneket költöttek, melyeket részletesen ismertet az értekező. (V. ö. Endrődi Sándornak a Váradi Bán c. költeményét, melynek meséje ebből az énekkörből került ki.)

Történelmi Közlemények Abauj-Torna Vármegye És Kassa Multjából. 1912. évf. 2. sz. — *K. L.: Az 1814. esztendő.* Közli Velentzey Ferenc kassai másodéves jogász alexandrinusait az 1814. év farsangjáról. A tehetégtelen verselő strófiái kéziratban maradtak. — *Iványi Béla: Feja Dávid könyvtára.* Az Országos Levéltár anyagából közli kuruc Feja Dávidnak, a Caraffa által ok nélkül kivégzett kassai főbírónak, könyvjegyzékét. (1687.) A latin kiadványok között akad néhány vallásos vonatkozású magyar könyv is. — *Kemény Lajos: Ki volt Balázs deák?* A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban őrzik a Csereyné-kódexet, mely Szegedi András, Pesti György és Tinódi Sebestyén verseit tartalmazza. E kézirat másolója, Balázs deák, valószínűleg Sziráky Balázs volt, aki az 1560-as években Besztercén tartózkodott.

Uránia. 1912. évf. 12. sz. — *Kristóf György: Petőfi János Vitézének hatása Arany Toldijára.* Szerző saját szavai szerint «kutatásainak új eredménye nincs s így voltaképen ismert tételek újrahangsúlyozásával» végződik tanulmánya. Egyebekben a dolgozat első része összefoglaló ismertetése az Aranyra és Petőfire egyaránt ható tényezőknek; a második rész pedig annak a lélektani folyamatnak fejtegetése, «mely János vitézből kiindulva Arany bátortalan lelkéből kiváltja Toldit.»